

*Dobrochna Ossowska-Salamonowicz*¹

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

KONSTYTUCYJNE GWARANCJE WOLNOŚCI OD ZŁOŚLIWEGO NIEPOKOJENIA

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TSP-W.2022.011>

Date of receipt: 30.09.2022

Date of acceptance: 18.12.2022

Streszczenie. Konstytucyjne gwarancje wolności od złośliwego niepokojenia można zrekonstruować z kilku przepisów aktualnie obowiązującej konstytucji (między innymi z art 47, 50 i 51). Ochrona miru domowego, tajemnicy komunikowania się czy ochrony prywatności przewiduje gwarancje wolności od złośliwego niepokojenia osób fizycznych. Część uprawnień przysługuje także przedsiębiorcom (osobom prawnym). Wolność od złośliwego niepokojenia znajduje swoje odzwierciedlenie m.in. w ustawie o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji czy przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym. Mimo wielu regulacji faktycznie ochrona przed złośliwym niepokojeniem jest niewystarczająca i fragmentaryczna.

Słowa kluczowe: złośliwe niepokojenie, niepokojąca reklama, naruszenie prywatności, dobra osobiste, konstytucyjna ochrona prywatności.

Constitutional guarantees of freedom from malicious disturbance (Summary). The constitutional guarantees of freedom from malicious disturbance can be reconstructed from several provisions of the current constitution (among others, Articles 47, 50 and 51). The protection of the home, the secrecy of communications or the protection of privacy provides for guarantees of freedom from malicious disturbance of individuals. Some of the rights are also enjoyed by entrepreneurs (legal persons). Freedom from malicious disturbance is reflected, inter alia, in the Act on Combating Unfair Competition or Counteracting Unfair Market Practices. Despite many regulations, protection against malicious disturbance is in fact insufficient and fragmentary.

Keywords: malicious disturbance, disturbing advertising, invasion of privacy, personal rights, constitutional protection of privacy

Konstytucyjne gwarancje wolności od złośliwego niepokojenia można odnaleźć w kilku przepisach aktualnie obowiązującej konstytucji (art. 47, 50 i 49). Stanowią jednak one powtórzenie regulacji już wcześniejszej wyrażonych w przepisach rangi ustawowej² lub zostały doprecyzowane już po wejściu w życie aktualnej konstytucji. Ochrona miru domowego (nienaruszalności mieszkania), podobnie jak tajemnicy komunikowania się, stanowią

¹ Dr Dobrochna Ossowska-Salamonowicz – Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, e-mail: dobrochna.ossowska@uwm.edu.pl, ORCID: 0000-0002-6617-9096.

² Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji z dnia 16 kwietnia 1993, t.j. Dz. U. z 2022, poz. 1233; kodeks cywilny – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964, t.j. Dz. U. z 2022 poz 1360.

uzupełnienie (rozszerzenie) przyznanego jednostce ogólnego prawa do ochrony życia prywatnego. W literaturze przedmiotu można znaleźć pogląd, że przepis dotyczący nienaruszalności mieszkania „określa w sposób kompleksowy całość konstytucyjnej gwarancji tego aspektu prawa do ochrony życia prywatnego. Zbędne pozostaje więc, co do zasady, poszukiwanie w art. 47 jakiegokolwiek gwarancji równoległej do art. 50 Konstytucji RP” (Wild M., 2016).

Ochrona nienaruszalności mieszkania na gruncie konstytucji i np. kodeksu cywilnego (jako dobra osobistego – miru domowego) jest interpretowana bardzo szeroko. Krytykowane są te judykaty, które „zbyt ogólnie ujmują zakres poszczególnych dóbr osobistych (np. wolność od złośliwego niepokojenia w postanowieniu z dnia 18 października 1967 r., II CZ 92/67, OSPiKA 1968, z. 10, poz. 208; Radwański Z., 1968), co mogłoby prowadzić do konkluzji, iż zawsze przykrość czy ból psychiczny ex definitione stanowią naruszenie dóbr osobistych. Nie każda niedogodność, krzywda oznacza, że naruszone zostało podlegające ochronie dobro osobiste” (Książak P., 2014). Również klasyczna już koncepcja Stefana Grzybowskiego, że dobra osobiste to „indywidualne wartości świata uczuć, stanu życia psychicznego człowieka” (Grzybowski S., 1957, Zaradkiewicz K., 2022), czyli subiektywizm określania dóbr osobistych, nie jest obecnie koncepcją dominującą w orzecznictwie. Niemniej jednak to właśnie Stefan Grzybowski wyodrębnił jako samodzielne dobro osobiste w postaci wolności od złośliwego niepokojenia (Grzybowski S., 1957, Zalesińska A., 2011).

Krytycy uznania wolności od złośliwego niepokojenia za samodzielne dobro osobiste obawiają się, że może to doprowadzić „do akceptacji tezy o ochronie całości życia uczuciowego człowieka, niezmaconego spokoju psychicznego, a zatem ogólnego, praktycznie nieograniczonego prawa osobistości” (Książak P., 2014)³.

Z pewnością złośliwe niepokojenie stanowi naruszenie wolności, gdy prowadzi do bezprawnego ograniczenia możliwości wyboru i oznacza praktycznie zmuszanie do określonego zachowania. Najpopularniejsze obecnie formy złośliwego niepokojenia to np. nękanie wysyłaniem masowych SMS-ów, wielokrotnym telefonowaniem, spam internetowy, bez wątpliwości mogą być one uznane za naruszenie prawa do prywatności lub miru domowego.

Naruszenie nietykalności mieszkania może przybrać najróżniejsze formy. Najczęściej jest to wdarcie się do cudzego mieszkania, jak również odmowa jego opuszczenia wbrew żądaniu osoby uprawnionej. Naruszeniem nietykalności jest również niepokojenie kogoś w obrębie mieszkania⁴ przez współlokatora czy utrudnianie takiej osobie korzystania z mieszkania. Naruszeniem nietykalności mieszkania jest spam komputerowy (Grzybowski S., 1968; Radwański Z., 1968; Książak P. 2014)⁵.

Niezależnie od rozbieżności interpretacyjnych wolności od bycia niepokojonym wyrażonego w orzecznictwie sądów cywilnych, wolność ta jest chroniona m.in. na podstawie

³ Istotne tutaj jest orzeczenie SN z dnia 15 czerwca 2005, z którego wynika, że: „Wolność człowieka w ujęciu konstytucyjnym, gwarantowana ogólnie w art. 31 ust. 1 Konstytucji, a w różnych aspektach w wielu innych przepisach Konstytucji, w tym w art. 57, ma znacznie szerszy, w niektórych zaś przypadkach nawet całkiem odmienny zakres, niż wartości ujmowane jako dobra osobiste przez przepisy prawa cywilnego”, IV CK 805/04, Legalis nr 76124.

⁴ Zdarzeniem naruszającym nietykalność mieszkania jest nie tylko wdarcie się do cudzego mieszkania, ale także pozostawanie w nim mimo sprzeciwu właściciela, nie podporządkowywanie się jego żądaniu opuszczenia mieszkania, niepokojenie, zakłócenie spokoju domowego. Nietykalność mieszkania, to prawo do ochrony przed bezprawnym wtargnięciem w sferę określonego stanu psychicznego i emocjonalnego, jaki daje każdemu człowiekowi poczucie bezpiecznego i niezakłóconego posiadania własnego miejsca, w którym koncentruje swoje istotne sprawy życiowe i chroni swoją prywatność. Orzeczenie SA w Białymstoku z dnia 19 kwietnia 2013, I ACa 88/13, Legalis nr 733681.

⁵ Postanowienie SN z dnia 18 października 1967 r., II CZ 92/67, OSP 1970, z. 2, poz. 36.

art. 107 kodeksu wykroczeń (dalej k.w.)⁶. Przepis art. 107 k.w. określa dwie formy zachowanie tj.: złośliwe wprowadzenie kogoś w błąd oraz złośliwe niepokojenie. Złośliwe niepokojenie, to wzbudzanie niepokoju, obawy, lęku w różny sposób. Niepokojenie może polegać na zakłóceniu spokoju lub innych zachowaniach wyprowadzających pokrzywdzonego z równowagi psychicznej. Istotne w zachowaniu sprawcy jest to, że kieruje się on chęcią dokuczenia innej osobie, sprawienia jej przykrości, przysporzenia trosk i zmartwień. Pobudką działania sprawcy jest nieżyczliwość, ponieważ chodzi o „dotknięcie” ofiary, wyprowadzenie jej z równowagi, spowodowanie zdenerwowania⁷. W praktyce niepokojenie może polegać np. na wykonywaniu „głuchych telefonów”, pukaniu czy dzwonieniu do drzwi, po czym uciekaniu lub zaniechaniu ściszenia muzyki po nastaniu ciszy nocnej. Do zaistnienia wykroczenia z art. 107 k.w. konieczna jest umyślność działania i to w postaci zamiaru bezpośredniego. Nie jest czynem kwalifikowanym z tego przepisu zachowanie się sprawcy, który ze złośliwości i swawoli, chcąc wywołać niepotrzebną czynność alarmem, informacją lub innym sposobem, wprowadza w błąd instytucję użyteczności publicznej lub inny organ bezpieczeństwa, porządku publicznego lub zdrowia. Kwalifikowaniu tego typu zachowań służy w prawie wykroczeń art. 66 k.w. (Kocel-Krekora Z., 2012)⁸.

W kontekście odpowiedzialności karnej może dojść do zbiegu przepisów art. 107 k.w. i art. 190a kodeksu karnego⁹. Gdyby jednak doszło do sytuacji, że ten sam czyn wypełni znamiona obu przepisów, to zastosowanie będzie miał art. 190a k.k. (*lex consumens derogat legi consumptae*). Dobrem chronionym na gruncie art. 190a k.k. jest przede wszystkim wolność psychiczna człowieka. Jedną z form nękania (z art. 190a) jest ingerencja w miejsce zamieszkania, tajemnicę korespondencji czy relacji z bliskimi. O istotności naruszenia prywatności decyduje nie tyle np. sama treść materiałów prasowych powstałych w wyniku naruszenia prywatności, co przede wszystkim sposób w jaki doszło do naruszenia prywatności, częstotliwość i skala naruszeń.

Kwalifikowaną postacią uporczywego nękania jest targnięcie się na własne życie. Zamach na własne życie nie musi być jednak skuteczny aby sprawca uporczywego niepokojenia (nękania) poniósł odpowiedzialność.

Wolność od złośliwego niepokojenia znajduje swoje odzwierciedlenie także w innych regulacjach ustawowych tj:

1. ustawie o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji z dnia 16 kwietnia 1993, t.j. Dz. U. z 2022 poz. 1233, która w art. 16 ust. 1 pkt 5 (dalej: zku) uznaje, że czynem nieuczciwej konkurencji jest reklama, która stanowi istotną ingerencję w sferę

⁶ Kodeks wykroczeń – ustawa z dnia 20 maja 1971, t.j. Dz. U. z 2021 poz. 2008. Art. 107. Kto w celu dokuczenia innej osobie złośliwie wprowadza ją w błąd lub w inny sposób złośliwie niepokoi, podlega karze ograniczenia wolności, grzywny do 1500 złotych albo karze nagany.

⁷ Wyrok SA w Gdańsku z dnia 23 lipca 2019, I ACa 851/18, Legalis nr 2422816; Postanowienie SN – Izby Karnej z dnia 25 listopada 2015, II KK 215/15, Legalis nr 1396510.

⁸ Wyrok Sądu Najwyższego - Izba Karne z dnia 10 listopada 2010, IV KK 324/10, Legalis nr 337953.

⁹ Przepis art. 107 k.w., w którym ustawodawca penalizuje tzw. złośliwe niepokojenie, jest odpowiedni do zwalczania łagodniejszych postaci stalkingu, które ze względu na niewielkie społeczne niebezpieczeństwo powinny nie mieścić się w kategorii nie przestępstwa z art. 190a KK.

Kodeks karny – ustawa z dnia 6 czerwca 1997, t.j. Dz. U. z 2022 poz. 1138. Art. 190a

§ 1. Kto przez uporczywe nękanie innej osoby lub osoby jej najbliższej wzbudza u niej uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia, poniżenia lub udrczenia lub istotnie narusza jej prywatność, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto, podszywając się pod inną osobę, wykorzystuje jej wizerunek, inne jej dane osobowe lub inne dane, za pomocą których jest ona publicznie identyfikowana, w celu wyrządzenia jej szkody majątkowej lub osobistej.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 lub 2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 4. Ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 2 następuje na wniosek pokrzywdzonego.

prywatności, w szczególności przez uciążliwe dla klientów nagabywanie w miejscach publicznych, przesyłanie na koszt klienta niezamówionych towarów lub nadużywanie technicznych środków przekazu informacji. Niemożność ograniczania przez sposób reklamowania swobody decyzji dotyczącej nie tylko nabycia towaru lub usługi, ale przede wszystkim czasu, miejsca i sposobu dostępu do sfery prywatności (Stefanicki R., 2002; Modrzejewska M., 2020).

2. Art. 4 ust. 2 oraz art. 8 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym z dnia 23 sierpnia 2007, t.j. Dz. U. z 2017 poz. 2070, która określa, że nieuczciwą praktyką rynkową jest w szczególności agresywna praktyka rynkowa. Praktykę rynkową uznaje się za agresywną, jeżeli przez niedopuszczalny nacisk w znaczny sposób ogranicza lub może ograniczyć swobodę wyboru przeciętnego konsumenta lub jego zachowanie względem produktu i tym samym powoduje lub może powodować podjęcie przez niego decyzji dotyczącej umowy, której inaczej by nie podjął. Aby uznać konkretne działanie za agresywną praktykę muszą być spełnione pewne przesłanki: 1. dane działanie ma polegać na wywarceniu niedopuszczalnego nacisku na konsumenta, 2. skutkiem wywarcenia niedopuszczalnego nacisku ma być ograniczenie lub ryzyko ograniczenia swobody wyboru przeciętnego konsumenta lub jego zachowania względem produktu oraz 3. dane działanie może być uznane za agresywną praktykę rynkową, jeżeli jego skutkiem jest co najmniej ryzyko podjęcia przez konsumenta decyzji rynkowej, której inaczej by nie podjął.
3. Art. 10 ustawy o świadczeniu usług drogą elektroniczną z dnia 18 lipca 2002, t.j. Dz. U. z 2020 poz. 344, w którym sformułowany jest zakaz przesyłanie niezamówionej informacji handlowej skierowanej do oznaczonego odbiorcy będącego osobą fizyczną za pomocą środków komunikacji elektronicznej, w szczególności poczty elektronicznej. Zakaz wyrażony w cytowanym przepisie przedstawia węższe rozumienie spammingu, tj. wymaga, aby niezamówiona informacja miała charakter marketingowy. Ponadto wskazuje, że spamming jest czynem nieuczciwej konkurencji w rozumieniu ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Z pewnością „zasypywanie” odbiorców ogromną liczbą reklam i innych informacji ma inwazyjny charakter i stanowi istotne naruszenie sfery prywatności odbiorców wiadomości (Frań-Adamek A., 2013). Ustawa o świadczeniu usług drogą elektroniczną w praktyce sankcjonuje jedynie przesyłanie informacji niezamówionej (czyli takiej na którą odbiorca nie wyraził, w sposób nie budzący wątpliwości, zgody, w szczególności udostępniając w tym celu adres elektroniczny (Nowińska E., Szczepanowska-Kozłowska K., 2022).
4. Art. 172 ustawy – prawo telekomunikacyjne z dnia 17 lipca 2004, t.j. Dz. U. z 2022 poz. 1648. Wprowadza wymóg uzyskania zgody na używanie telekomunikacyjnych urządzeń końcowych dla celów marketingu bezpośredniego. Wymóg ten nie jest zupełnie nowy (podobne rozwiązania obowiązywały na gruncie wcześniej obowiązującej ustawy z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny), obowiązywał bowiem art. 6 ust. 3, zgodnie z którym posłużenie się telefonem, wizjofonem, telefaksem, pocztą elektroniczną, automatycznym urządzeniem wywołującym lub innym środkiem komunikacji elektronicznej w celu złożenia propozycji zawarcia umowy mogło nastąpić wyłącznie za uprzednią zgodą konsumenta. Art. 172 prawa telekomunikacyjnego rozszerza jednak zakaz obowiązujący pierwotnie (Litwiński P., 2015).

Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji w art. 16 ust. 1 pkt 5 zakazuje prowadzenia "reklamy, która stanowi istotną ingerencję w sferę prywatności". Nie definiuje

jednak pojęcia prywatności (sfery życia prywatnego). Pojęcie prywatności jest bowiem dobrze określone na gruncie kodeksu cywilnego. Przepis znku zakazuje istotnej (a nie jakiegokolwiek) ingerencji w sferę prywatności (Nowińska E., 2022). Zachodzi ona w przypadku agresywnych praktyk stosowanych przy prowadzeniu reklamy; sama treść wypowiedzi reklamowej nie ma tutaj zasadniczego znaczenia. Przepis wymienia przykładowo najczęściej spotykane w praktyce formy uciążliwej reklamy: uciążliwe nagabywanie w miejscach publicznych, przesyłanie na koszt klienta niezamówionych towarów lub nadużywanie technicznych środków przekazu informacji. Nie jest to jednak katalog zamknięty. Jedną z form uciążliwej reklamy jest z pewnością *spamming* (Kondracka A., 2003; Michalska A., 2003), czyli kierowanie do wielu odbiorców informacji handlowych niezamawianych przez odbiorców. W praktyce każda reklama telefoniczna kierowana do domu, w momencie, gdy nie jesteśmy przygotowani na prowadzenie rozmów na tematy gospodarcze, może w pewnym stopniu zakłócać prywatność (wykorzystując element zaskoczenia). Z całą pewnością za nagabywanie należy uznać więc kolejny telefon wykonany po wcześniejszej odmowie odbiorcy. Uciążliwą reklamą jest również wysyłanie za pośrednictwem poczty ulotek reklamowych, folderów, listów reklamowych, wrzucanie przez reklamodawcę do skrzynek pocztowych wymienionych przesyłek. Adresat może poinformować reklamodawcę, że nie jest zainteresowany jego reklamami. Prowadzenie wskazanej reklamy po jednoznacznym wyrażeniu swego stanowiska przez adresata stanowi bezspornie przypadek uciążliwej reklamy.

Jak wynika z treści art. 18 znku to przedsiębiorca, którego interes został zagrożony lub naruszony (a nie konsument), może żądać:

- 1) zaniechania niedozwolonych działań;
- 2) usunięcia skutków niedozwolonych działań;
- 3) złożenia jednokrotnego lub wielokrotnego oświadczenia odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie;
- 4) naprawienia wyrządzonej szkody, na zasadach ogólnych;
- 5) wydania bezpodstawnie uzyskanych korzyści, na zasadach ogólnych;
- 6) zasądzenia odpowiedniej sumy pieniężnej na określony cel społeczny związany ze wspieraniem kultury polskiej lub ochroną dziedzictwa narodowego – jeżeli czyn nieuczciwej konkurencji był zawiniony.

Tylko z niektórymi roszczeniami (bez żądania naprawienia szkody i wydania bezpodstawnie uzyskanych korzyści) może zwrócić się do sądu krajowa lub regionalna organizacja, której celem statutowym jest ochrona interesów przedsiębiorców.

Ciężar dowodu prawdziwości oznaczeń lub informacji umieszczanych na towarach albo ich opakowaniach lub wypowiedzi zawartych w reklamie spoczywa na osobie, której zarzuca się czyn nieuczciwej konkurencji związany z wprowadzeniem w błąd. Ten wyjątek od wyrażonej w kodeksie cywilnym¹⁰ i kodeksie postępowania cywilnego¹¹ zasady rozkładu ciężaru dowodu polski ustawodawca zawarł również w ustawie o nieuczciwych praktykach rynkowych. Artykuł 13 tej ustawy stanowi: "Ciężar dowodu, że dana praktyka rynkowa nie stanowi nieuczciwej praktyki wprowadzającej w błąd spoczywa na przedsiębiorcy, któremu zarzuca się stosowanie nieuczciwej praktyki rynkowej".

Ustawa o świadczeniu usług drogą elektroniczną penalizuje każdą formę *spamu* (Chałubińska-Jentkiewicz K., Taczowska-Olszewska J., 2019)¹². Karą grzywny zagrożone jest

¹⁰ Art. 6 Ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne. Kodeks cywilny – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964, t.j. Dz. U. z 2022 poz 1360.

¹¹ Art. 232 Strony są obowiązane wskazywać dowody dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne. Sąd może dopuścić dowód niewskazany przez stronę. Kodeks postępowania cywilnego z dnia 17 listopada 1964, t.j. Dz. U. z 2021 poz. 1805.

¹²W literaturze przedmiotu „wyróżnia się również cztery formy spamu, tj.:

przesyłanie za pomocą środków komunikacji elektronicznej niezamówionych informacji handlowych.

BIBLIOGRAFIA

- Chałubińska-Jentkiewicz K., Taczkowska-Olszewska J. (2019), *Komentarz do art. 10 ustawy o świadczeniu usług drogą elektroniczną* w K. Chałubińska-Jentkiewicz, J. Taczkowska-Olszewska (red.) *Świadczenie usług drogą elektroniczną. Komentarz*, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, s. 250-261.
- Frań-Adamek A.(2013), *Komentarz do art.10 ustawy o świadczeniu usług droga elektroniczną*, LEX/el.
- Grzybowski S.(1957), *Ochrona dóbr osobistych według przepisów ogólnych prawa cywilnego*, Warszawa: Wydawnictwa Prawnicze, s. 78.
- Grzybowski S. (1957), *Ochrona dóbr osobistych według przepisów ogólnych prawa cywilnego*, Warszawa: Wydawnictwa Prawnicze, s. 104–106;
- Grzybowski S. (1968), *Glosa do postanowienia SN z dnia 18 października 1967r., II CZ 92/67, Państwo i Prawo*, z. 7, s. 179,
- Kocel-Krekora Z. (2012), *Glosa do wyroku SN z dnia 10 listopada 2010 r. IV KK 324/10, Ius Novum*, nr 2, s. 171-178.
- Kondracka A. (2003), *Internet a reklama niedozwolona przez prawo, Radca Prawny* nr 3, s. 36 i n.
- Księżak P. (2014), *Komentarz do art. 23*, w M. Pyziak-Szafnicka, P. Księżak (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna*, wyd. II, , Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer <https://sip-1lex-1pl-10000f4ba0334.han.uwm.edu.pl/#/commentary/587250108/170637>
- Litwiński P. (2015), *Artykuł 172 Prawa telekomunikacyjnego – próba wykładni w MOP*, nr 8, s. 399-406.
- Michalska A. (2003), *Spam - przykład naruszania dóbr osobistych czy czyn nieuczciwej konkurencji, Radca Prawny*, nr 5, s.57.
- Modrzejewska M. (2020), *Komentarz do art. 16 ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji*, w M. Stec (red.), *Prawo umów handlowych. System Prawa Handlowego tom 5b*, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, <https://sip-1legalis-1pl-100008d431a23.han.uwm.edu.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrxgq3tsojomfrxilrtg4ytknjxgezds&refSource=search>
- Nowińska E., Szczepanowska-Kozłowska K. (2022) , *Komentarz do art. 10 ustawy o świadczeniu usług drogą elektroniczną* w E. Nowińska, K. Szczepanowska-Kozłowska (red.) *Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Komentarz, wyd. II*, Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer, <https://sip-1lex-1pl-10000f4431a3a.han.uwm.edu.pl/#/commentary/587888594/686034/nowinska-ewa->

1)spam komercyjny, czyli spam sensu stricto, jego głównym celem jest zachęcenie odbiorcy do zakupu określonego towaru lub usługi;

2)spam niebezpieczny – są to informacje, które zawierają programy stanowiące niebezpieczeństwo dla odbiorcy spamy, takie jak np.: wirusy, programy szpiegowskie, konie trojańskie;

3)spam niekomercyjny – są to wszystkie niechciane wiadomości reklamujące partie polityczne, idee społeczne, religijne, nieprawdziwe informacje ostrzegawcze oraz listy z prośbą o wpłatę pieniędzy na podany numer konta mające na celu wyłudzenie;

4)spam towarzyski, czyli prywatny – korespondencja taka zazwyczaj nie jest traktowana jako niepożądana przez odbiorcę, zaliczają się do niej wiadomości zawierające obrazki, żarty, filmiki, których nadawcami są osoby znajome odbiorcy. Takie e-maile są często przesyłane przez odbiorcę dalszym użytkownikom, którzy znajdują się w jego książce adresowej (tzw. łańcuszki)”.

szczepanowska-kozlowska-krystyna-komentarz-do-art-10-ustawy-o-swiadczeniu-uslug...?keyword=Ustawa%20o%20zwalczaniu%20nieuczciwej%20konkurencji&cm=STOP

- Nowińska E. (2022), *Komentarz do art. 16 ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji* w, K. Szczepanowska-Kozłowska, E. Nowińska (red.), *Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Komentarz, wyd. II*, Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer, <https://sip-1lex-1pl-10000f4431a3a.han.uwm.edu.pl/#/commentary/587750763/686010?keyword=Ustawa%20o%20zwalczaniu%20nieuczciwej%20konkurencji&tocHit=1&cm=STOP>
- Radwański Z. (1968). *Glosa do postanowienia SN z dnia 18 października 1967 r., II CZ 92/67*, w *OSP i KA*, z. 10, poz. 208.
- Stefanicki R. (2002), *Reklama ingerująca w sferę prywatności*, w *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego* 2002, nr 8, s. 23 -27.
- Wild M. (2016), *Komentarz do art. 50*, w M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, <https://sip-1legalis-1pl-100008d431ca9.han.uwm.edu.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogizdkmjsha2tsmroobqxalrsgu4taoa>
- Zalesińska A. (2011), *Ochrona sfery życia prywatnego w przestrzeni informatycznej*, w *Acta Erasmiiana* ,t. 1, s. 170-186.
- Zaradkiewicz K. (2022), *Nadużycie środków ochrony dóbr osobistych – uwagi de lege ferenda*, *Probacja* nr 2, s. 13-56.